

بنیاد ملی پژوهش

عنوان کارگاه پژوهشی

بررسی تحولات اشتغال کشاورزی ایران در یک دهه‌ی گذشته به تفکیک استان، جنس و مناطق (۱۳۹۰-۱۴۰۱)

*Investigating the Evolution of Iran's Agricultural Employment in the
Past Decade by Province, Gender and Regions (2011-2022)*

دکتر کوهسار خالدي

(استادیار موسسه پژوهشهای برنامه ریزی، اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی)

۱۹ اسفندماه ۱۴۰۳

مشخصات کارگاه پژوهشی

پرسشهای گزارش:

- وضعیت اشتغال بخش کشاورزی ایران در یک دهه اخیر چگونه بوده است؟
- تحولات اشتغال کشاورزی در میان زنان و مردان شاغل چگونه بوده است؟
- تحولات اشتغال کشاورزی در مناطق شهری و روستایی چگونه بوده است؟

هدف اصلی گزارش: بررسی وضعیت اشتغال بخش کشاورزی ایران به تفکیک جنس، استان و منطقه.

مبنای کارگاه پژوهشی:

- گزارش فنی «بررسی تحولات اشتغال کشاورزی ایران در یک دهه گذشته به تفکیک استان، جنس و مناطق (۱۳۹۰-۱۴۰۱)».
- کد پژوهش: RP-02-4-1-2038 کد فروست: SR-1403-30
- برنامه مصوب آموزشی سال پژوهشی ۱۴۰۳
- مقاله مستخرج: فصلنامه علمی اقتصاد کشاورزی و روستایی، ۱۴۰۳، ۲(۲): ۱۱۹-۱۵۱

نوع مطالعه: تحلیلی - توصیفی

۲. تعاریف و مفاهیم

۱. مقدمه

فهرست مطالب

۳. نتایج و بحث

۴. یافته‌ها و پیشنهادها

۱. مقدمه

تحولات بیرونی در سالهای ۱۴۰۲-۱۳۹۰

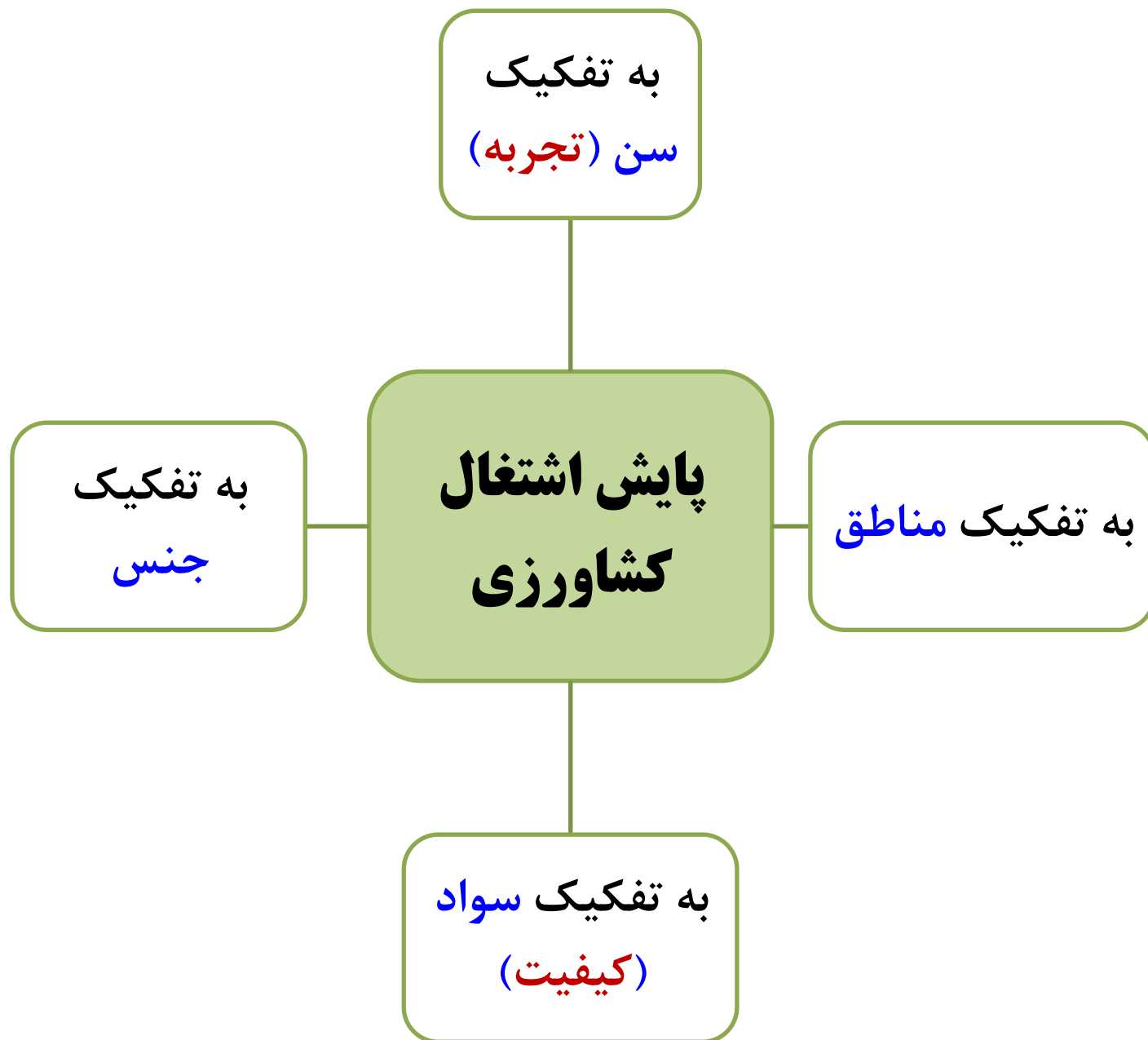

- ❖ تحریم اقتصادی: سالهای ۹۳-۱۳۹۰ و ۱۳۹۷-۱۴۰۲
- ❖ توافق برجام: سالهای ۱۳۹۴-۱۳۹۶
- ❖ تغییرات اقلیمی (خشکسالی و افزایش میانگین دما): سالهای ۱۳۹۴، ۱۳۹۶ و ۱۳۹۹-۱۴۰۲
- ❖ کووید-۱۹: سالهای ۱۳۹۹ و ۱۴۰۰

کاهش میزان اشتغال کشاورزی در اواخر دوره مورد مطالعه:

- سال ۱۳۹۰: ۳۸۱۰ هزار نفر
- سال ۱۴۰۱: ۳۵۱۳ هزار نفر
- سال ۱۴۰۲: ۳۵۲۲ هزار نفر

این کارگاه پژوهشی به دنبال چیست؟

- مرور تعاریف متغیرهای اصلی پژوهش.
- بررسی تغییرات اقلیمی در سالهای مورد مطالعه.
- بررسی توزیع اشتغال ایران در میان بخشهای اقتصادی.
- بررسی اشتغال کشاورزی ایران به تفکیک استان در سال ۱۴۰۱.
- بررسی اشتغال کشاورزی ایران به تفکیک جنس.
- بررسی اشتغال کشاورزی ایران به تفکیک مناطق شهری و روستایی.
- بررسی نسبت فزاینده کار به تولید کشاورزی.

۲. تعاریف و مفاهیم

کشاورزی:

○ فعالیتی است که در جریان آن، گیاهان یا حیوانات اهلی با هدف تولید اقتصادی محصول، پرورش داده می‌شوند (مرکز آمار ایران، ۱۴۰۲).

○ بر اساس سند ملی و دانش‌بنیان امنیت غذایی پایدار ۱۴۱۰-۱۴۰۱: «کشاورزی عبارت است از تولید محصولات گیاهی یا جانوری از طریق زراعت، باغبانی، جنگل‌داری، مرتع‌داری و پرورش دام، طیور، آبزیان و زنبورعسل مبتنی بر زنجیره‌ی ارزش، حفاظت از منابع پایه و تنوع زیستی و اصول و ضوابط سلامت و بهداشت» (شورای عالی انقلاب فرهنگی، ۱۴۰۱).

اشتغال کشاورزی:

- اشتغال، بیانگر وضعیت مشارکت فرد در ارتباط با فعالیتهای اقتصادی است.
- بر اساس تعریف **مرکز آمار ایران** (۱۴۰۲)، شاغل، فردی ۱۵ ساله و بیشتر است که در طول هفتهی مرجع، طبق تعریف کار، حداقل یک ساعت کار کرده و یا بنا به دلایلی به طور موقت، کار خود را ترک کرده باشد.
- منظور از اشتغال کشاورزی، اشتغال در فرآیند تولید محصولات مرتبط با زراعت، باغبانی، دام و طیور، شیلات، جنگل و مرتع می باشد.

شهر:

○ محلی است با حدود قانونی که در محدوده‌ی جغرافیایی بخش، واقع شده و از نظر بافت ساختمانی، اشتغال و سایر عوامل، دارای سیمائی با ویژگی‌های خاص خود بوده است؛ به گونه‌ای که اکثریت ساکنان دائمی آن در مشاغل کسب، تجارت، صنعت، کشاورزی، خدمات و فعالیت‌های اداری اشتغال داشته و در زمینه‌ی خدمات شهری از خودکفائی نسبی برخوردار و کانون مبادلات اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و فرهنگی حوزه جذب و نفوذ پیرامون خود بوده و حداقل دارای ده‌هزار نفر جمعیت باشد (مرکز آمار ایران، ۱۴۰۲).

روستا:

○ روستا، واحد مبدا تقسیمات کشوری با حوزه و قلمرو معین ثبتي یا عرفی مستقل که از نظر عوامل طبیعی، اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و فرهنگی، همگن بوده و حداقل ۲۰ خانواده یا ۱۰۰ نفر اعم از متمرکز یا پراکنده در آن جا سکونت داشته باشند و اکثریت ساکنان دائمی آن به طور مستقیم یا غیرمستقیم به یکی از فعالیت‌های کشاورزی، دامداری، باغداری به طور اعم و صنایع روستایی و صید و یا ترکیبی از این فعالیت‌ها، اشتغال داشته باشند. روستا در عرف به عنوان ده، آبادی، دهکده یا قریه نیز نامیده شده است (مرکز آمار ایران، ۱۴۰۲).

شاخص بارش-تبخیر-تعرق استاندارد:

- در مطالعات کاربردی از شاخص‌های گوناگونی نظیر SPI (Standardized Precipitation Index)، EDI (Effective Drought Index)، RDI (Reconnaissance Drought Index)، و $SPEI$ (Standardized Precipitation Evapotranspiration Index) برای تبیین خشکسالی استفاده می‌گردد.
- این شاخص در مقیاس‌های زمانی مختلف از معادله‌ی ساده‌ی بیلان آب یعنی تفاوت بین بارندگی و تبخیر و تعرق پتانسیل بر اساس رویکرد تورنتوایت استفاده می‌نماید (نصرتی، ۱۳۹۳).
- این شاخص، نخستین بار توسط ویسنت-سرانو و همکاران در سال ۲۰۱۰ به منظور ارزیابی دوره‌های خشکسالی و ترسالی ارائه شد.
- مزیت این شاخص چند متغیره نسبت به شاخص SPI ، در نظر گرفتن اثر تبخیر و تعرق بر خشکسالی است (حلمی و شهیدی، ۱۴۰۲).
- شاخص $SPEI$ ، به‌ویژه در کوتاه‌مدت، برآورد بهتری نسبت به شاخص‌های صرفاً مبتنی بر بارش، از شرایط خشکسالی هر منطقه به دست می‌دهد.

نسبت فزاینده کار به تولید (Incremental Labour Output Ratio):

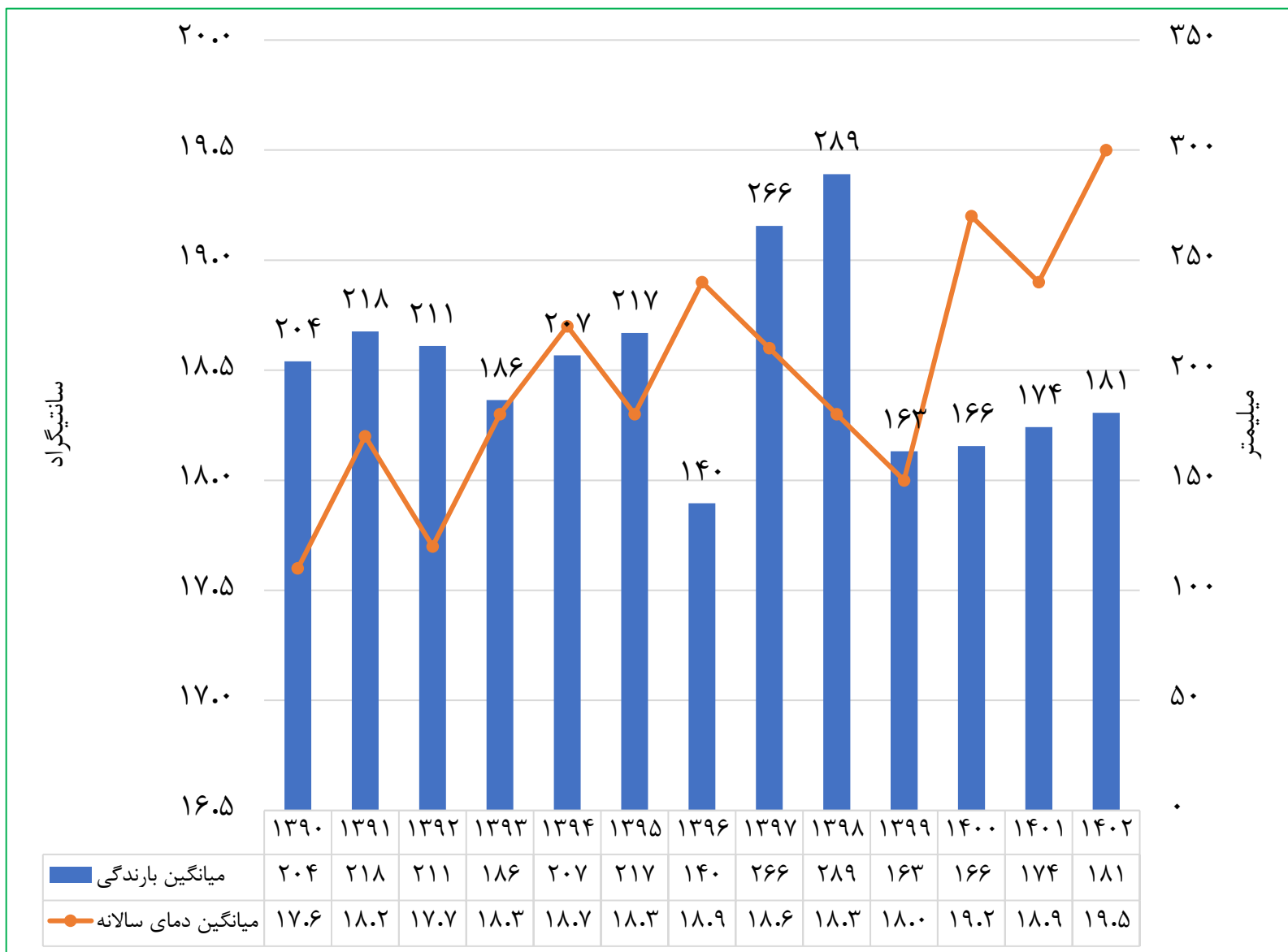
- مفهوم این نسبت آن است در خلق یک میلیارد ریال ارزش افزوده، چند نفر نیروی کار نقش داشته است.
- هر قدر مقدار این نسبت، کمتر باشد، به نوعی بیانگر بهره‌وری بیشتر نیروی کار خواهد بود.

$$ILOR = \frac{L}{\Delta VA}$$

۳. نتایج و بحث

نمودار ۱- روند میزان دما و بارندگی ایران در ۱۴۰۲-۱۳۹۰ (میلیمتر، سانتیگراد)

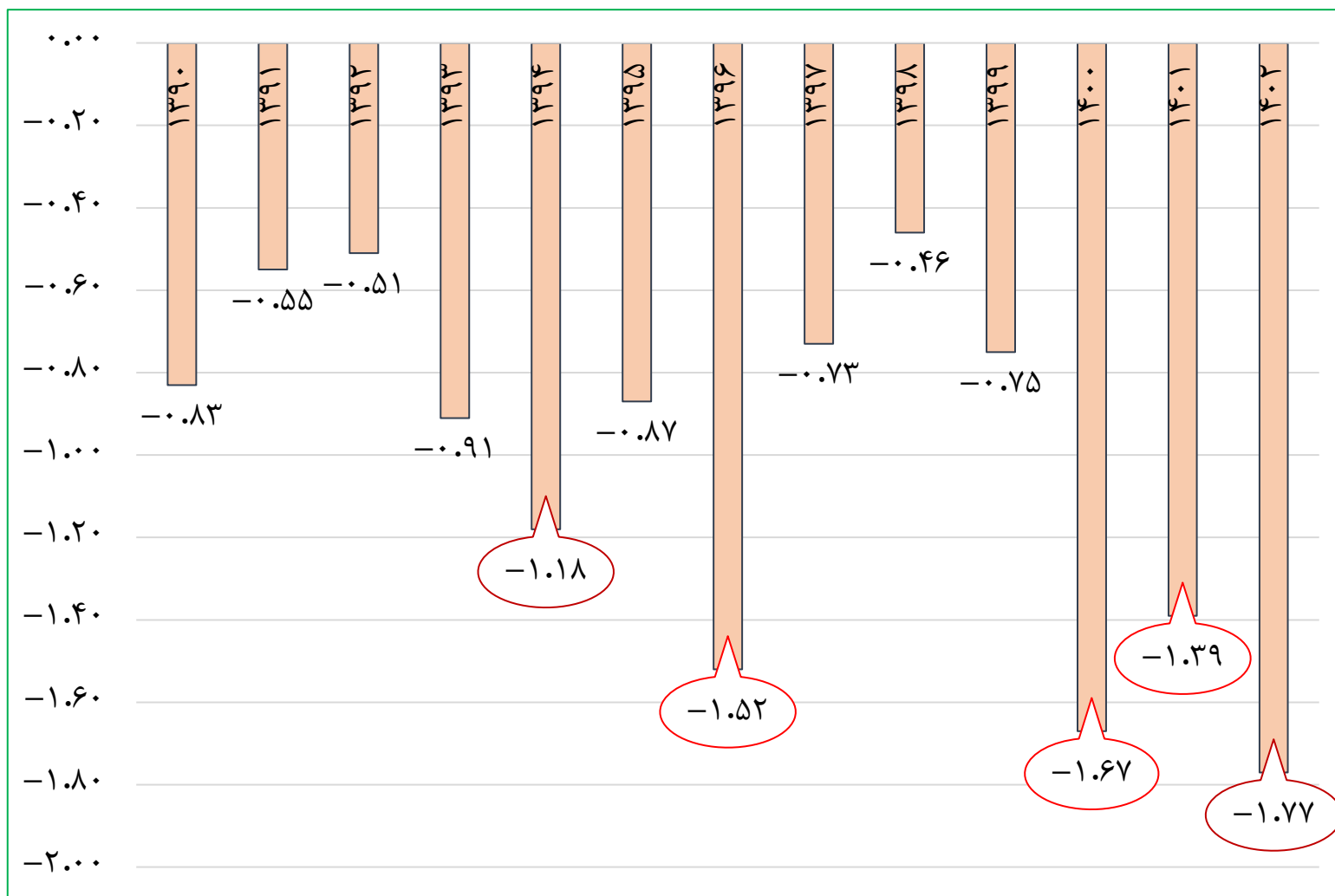
منابع: (۱). سازمان هواشناسی کشور، ۱۴۰۳ (۲). محاسبات

مقادیر مثبت SPEI، بیانگر **مثبت بودن بیلان آب** و مقادیر منفی آن، حاکی از منفی بودن بیلان آب است. این شاخص می‌تواند برای پایش دوره‌های خشک و مرطوب مورد استفاده قرار گیرد. بر این اساس، خشکسالی، هنگامی شروع می‌گردد که مقادیر شاخص به منفی یک برسد و با مثبت شدن آن، خشکسالی خاتمه می‌یابد (**نصرتی، ۱۳۹۳**).

جدول ۱- طبقات مختلف شاخص SPEI و توصیف وضعیت آن

طبقات شاخص	توصیف وضعیت
بیشتر از ۲	رطوبت بسیار شدید
۱.۵ تا ۱.۹۹	رطوبت شدید
۱ تا ۱.۴۹	رطوبت متوسط
۰.۹۹ - تا ۰.۹۹	نرمال
۱ - تا ۱.۴۹ -	خشکسالی متوسط
۱.۵ - تا ۱.۹۹ -	خشکسالی شدید
کمتر از ۲ -	خشکسالی بسیار شدید

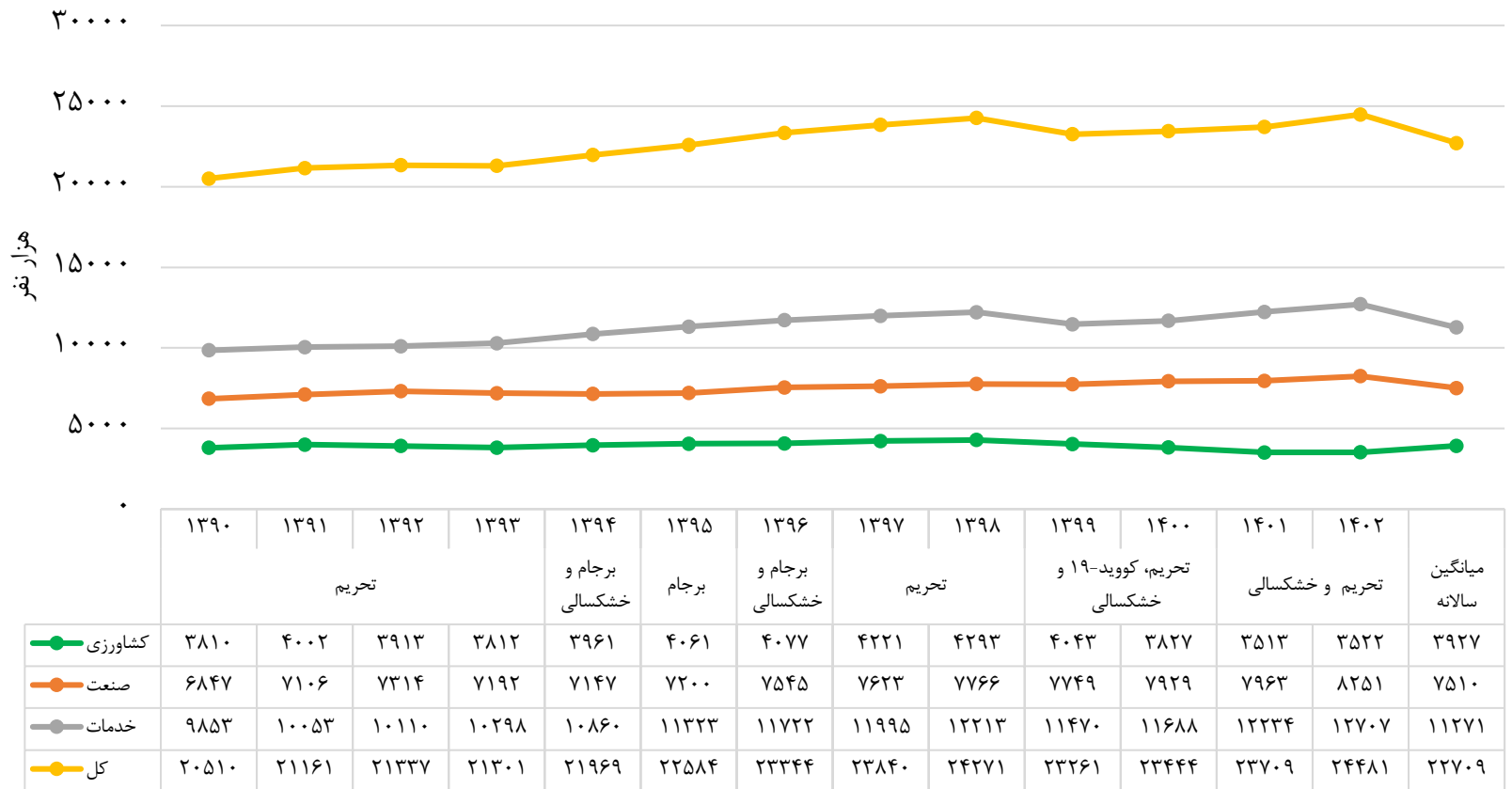
منبع: نصرتی، ۱۳۹۳

نمودار ۲- روند شاخص استاندارد بارش، تبخیر و تعرق (SPEI) در ۱۳۹۰-۱۴۰۲

منابع: (۱). سازمان هواشناسی کشور، ۱۴۰۳ (۲). محاسبات

مقدار اشتغال بخشهای اقتصادی

نمودار ۳- روند مقدار اشتغال بخشهای اقتصادی در سالهای ۱۳۹۰-۱۴۰۲ (هزار نفر)

منبع: مرکز آمار ایران، سالهای مختلف

در تفسیر علل کاهش میزان اشتغال کشاورزی باید احتیاط و دقت کرد:

- ناشی از افزایش بهره وری؟
- ناشی از جایگزینی سرمایه و تکنولوژی؟
- ناشی از کاهش تولید کشاورزی؟

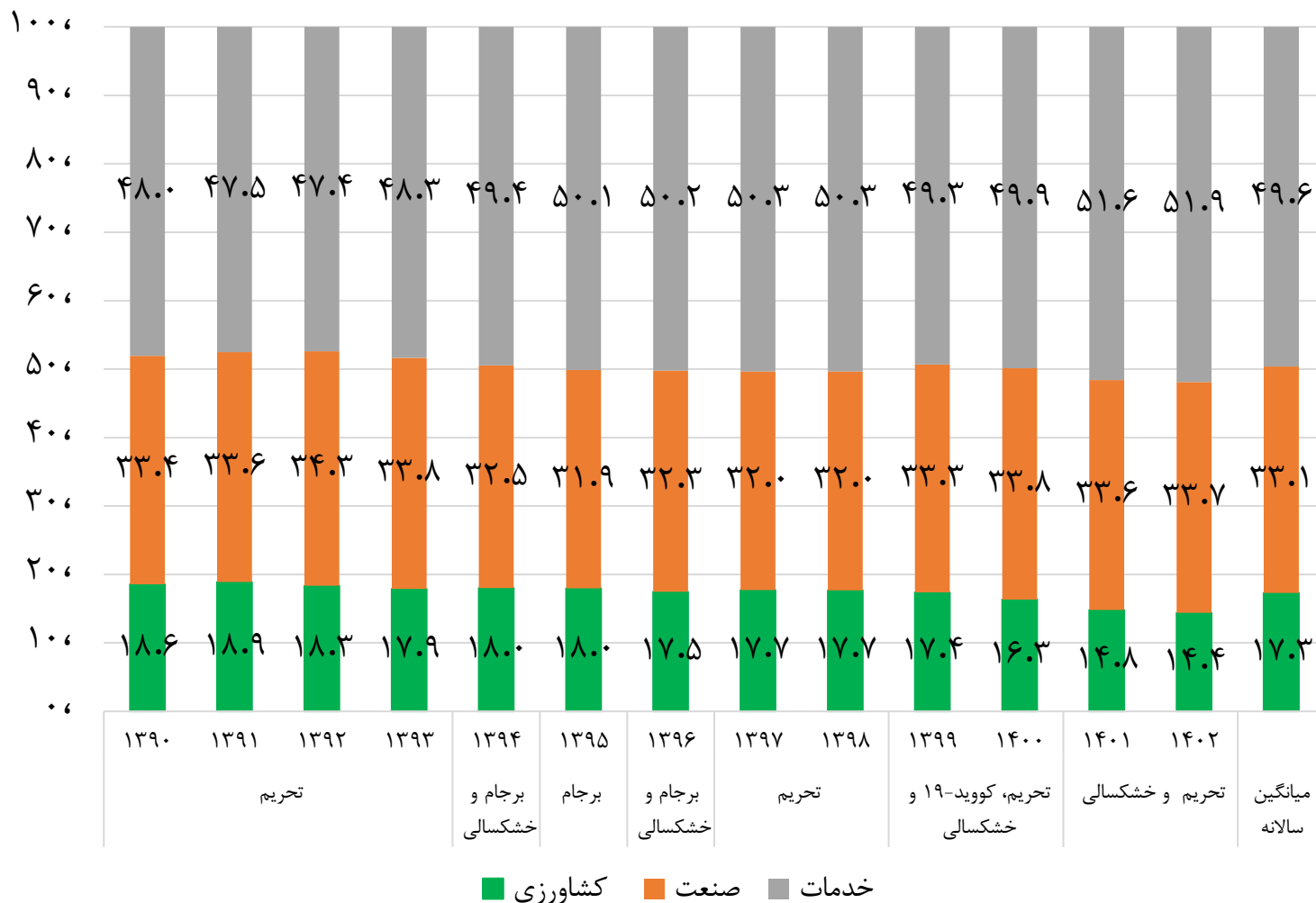

جدول (۱). رشد ارزش افزوده‌ی هدف و عملکرد بخش کشاورزی ایران در سال‌های ۱۳۹۰-۱۴۰۲ (درصد)

سال	برنامه توسعه	رشد ارزش افزوده هدف برنامه	بانک مرکزی ج.ا.ی. (۱۳۹۵=۱۰۰)	مرکز آمار ایران (۱۴۰۰=۱۰۰)
۱۳۹۰	پنجم	۷ درصد	*	*
۱۳۹۱			۵.۰	۳.۰
۱۳۹۲			۵.۳	۵.۲
۱۳۹۳			۸.۳	۱.۸
۱۳۹۴			۳.۰	۳.۶
۱۳۹۵	میان برنامه		۴.۹	۲.۱
۱۳۹۶	ششم	۸ درصد	۳.۴	۳.۷
۱۳۹۷			-۲.۳	-۲.۸
۱۳۹۸			۹.۱	۱۴.۷
۱۳۹۹			۳.۲	۶.۷
۱۴۰۰			-۲.۶	-۱۰.۸
۱۴۰۱	میان برنامه		۱.۱	-۱.۸
۱۴۰۲			۰.۲	-۲.۴

منابع: (۱). بانک مرکزی ج.ا.ی.، سالهای مختلف (۲). مرکز آمار ایران، سالهای مختلف

سهم اشتغال بخشهای اقتصادی

نمودار ۴- روند سهم اشتغال بخشهای اقتصادی در سالهای ۱۳۹۰-۱۴۰۱ (درصد)

منابع: (۱). مرکز آمار ایران، سالهای مختلف (۲). محاسبات

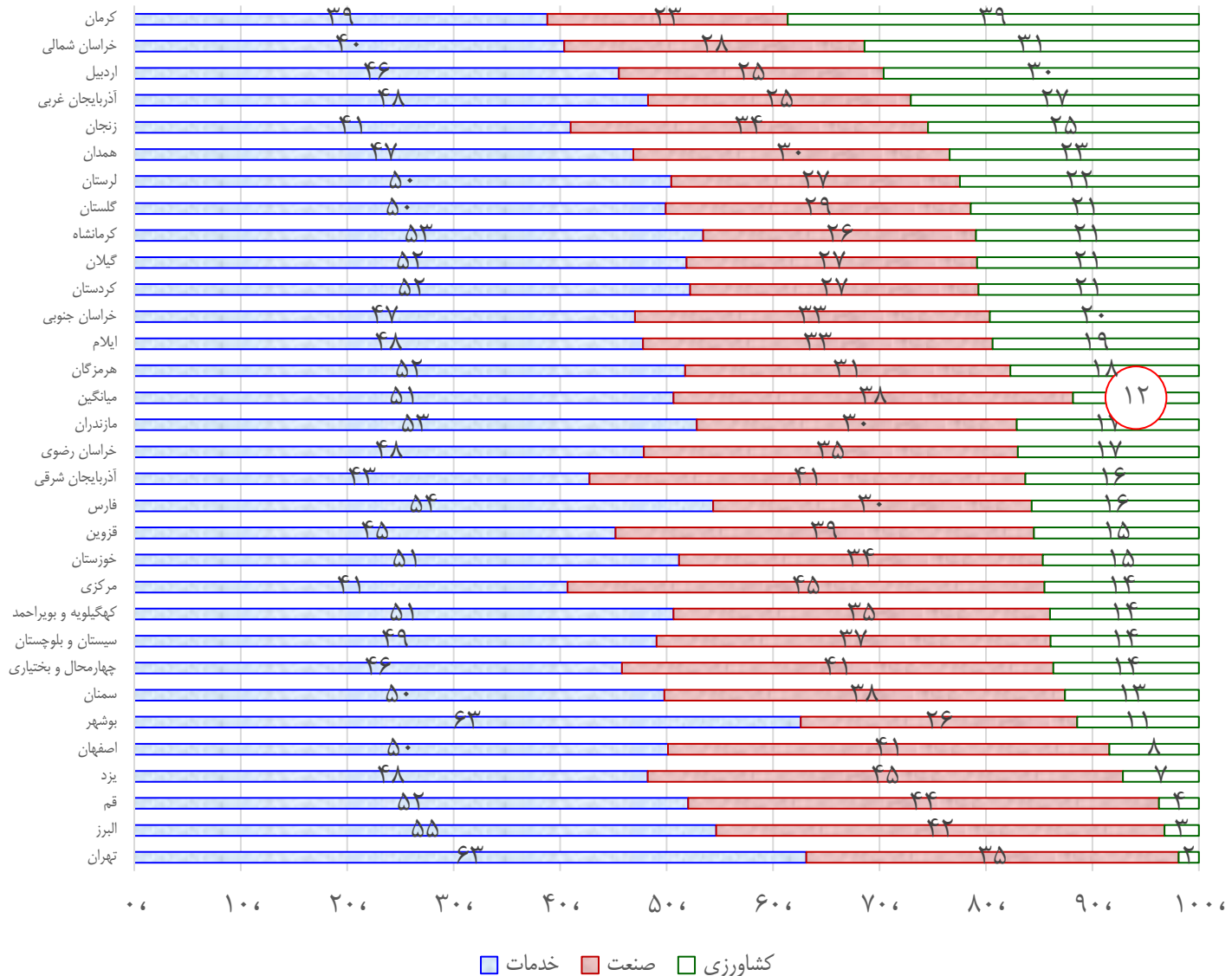

جدول (۲). مقادیر رشد اشتغال هدف و محقق شده اشتغال در بخشهای اقتصادی در برنامه های پنجم و ششم توسعه (۱۴۰۲-۱۳۹۰)

شرح	متغیر هدف	سطح	نرخ رشد هدف (درصد)	نرخ رشد محقق شده (درصد)
برنامه پنجم توسعه (۹۵-۱۳۹۰)	کاهش بیکاری	کل کشور	کاهش نرخ بیکاری به ۷	۱۱.۵ درصد
برنامه ششم توسعه (۱۴۰۱-۱۳۹۶)	رشد اشتغال	کشور و بخشهای اقتصادی	رشد اشتغال کشاورزی: ۳.۹	نرخ رشد اشتغال کشاورزی: -۲.۳
			رشد اشتغال صنعت: ۴	نرخ رشد اشتغال صنعت: ۱.۷
			رشد اشتغال خدمات: ۶.۳	نرخ رشد اشتغال خدمات: ۱.۴
			رشد اشتغال کلان اقتصاد: ۳.۹	نرخ رشد اشتغال کلان اقتصاد: ۰.۸
دوره ۱۴۰۲-۱۳۹۰			نرخ رشد اشتغال کشاورزی: -۰.۷	
			نرخ رشد اشتغال صنعت: ۱.۳	
			نرخ رشد اشتغال خدمات: ۱.۸	
			نرخ رشد اشتغال کلان اقتصاد: ۱.۲	

منابع: (۱). مرکز آمار ایران، سالهای مختلف (۲). محاسبات

سهم اشتغال بخشهای اقتصادی

نمودار ۵- توزیع اشتغال کل استان‌ها به تفکیک بخش‌های اقتصادی در سال ۱۴۰۱ (درصد)

منابع: (۱). مرکز آمار ایران، ج-۱۴۰۲ (۲). محاسبات

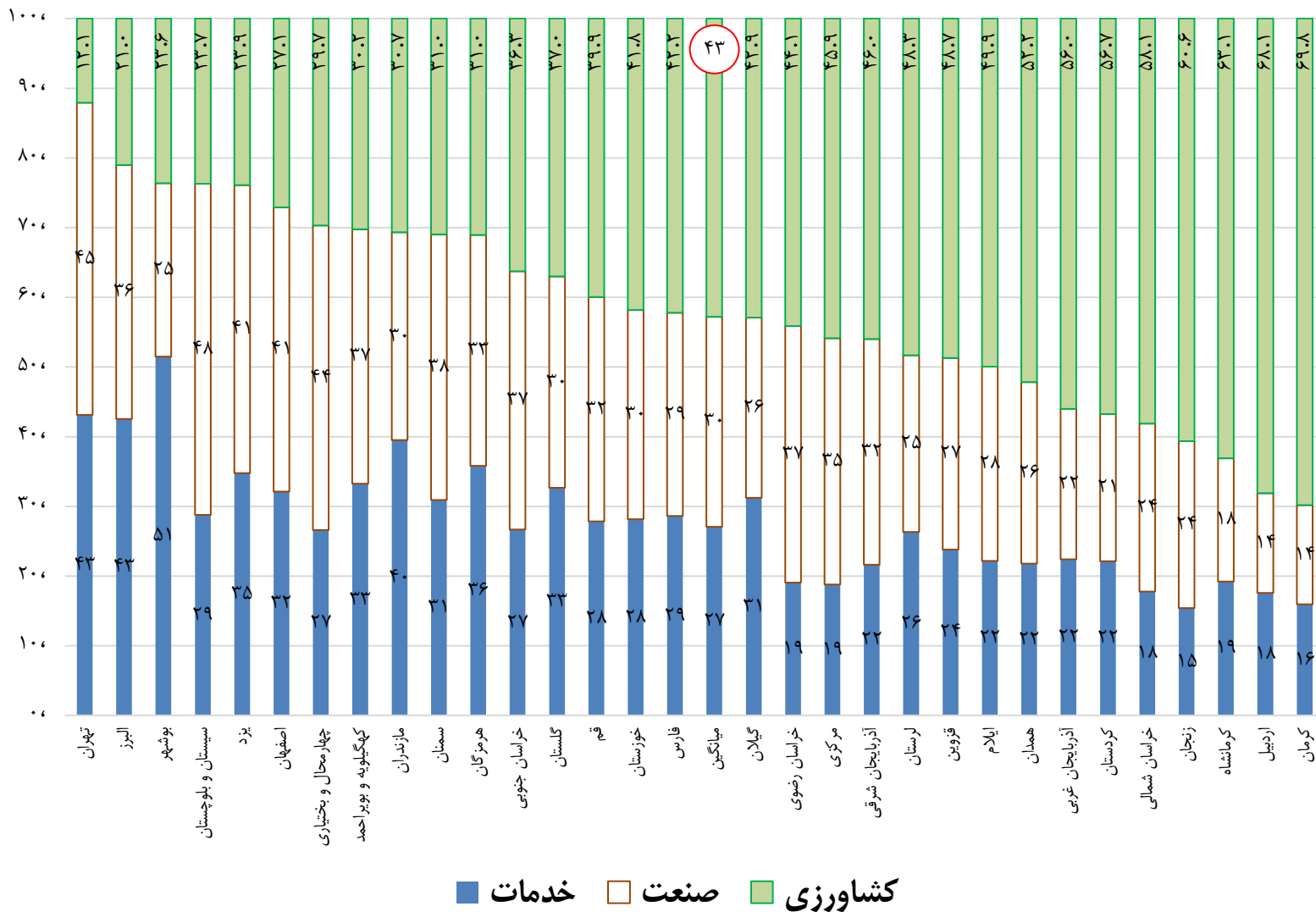
توزیع اشتغال شهری

نمودار ۶- توزیع اشتغال شهری استان‌ها به تفکیک بخش‌های اقتصادی در سال ۱۴۰۱ (درصد)

منابع: (۱). مرکز آمار ایران، ج-۱۴۰۲ (۲). محاسبات

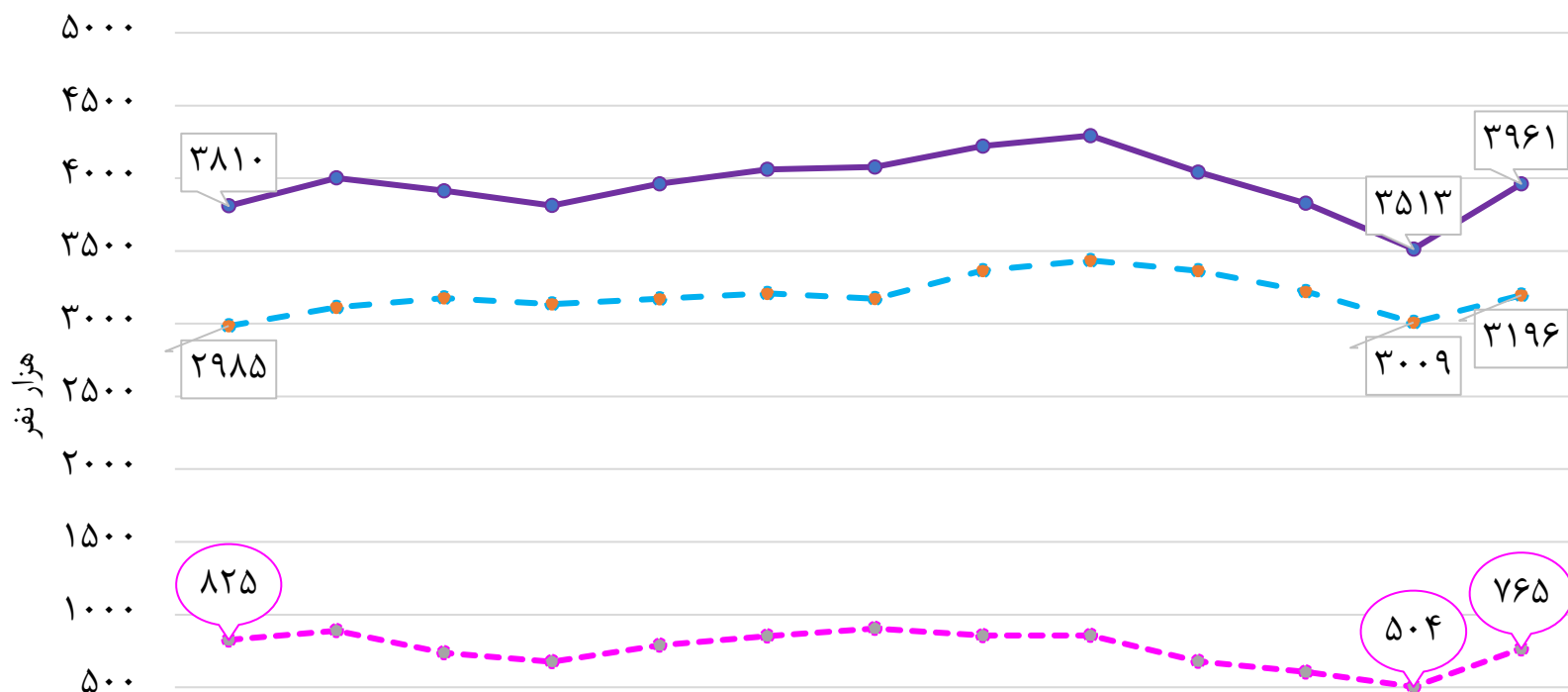
توزیع اشتغال روستایی

نمودار ۶- توزیع اشتغال روستایی استان‌ها به تفکیک بخش‌های اقتصادی در سال ۱۴۰۱ (درصد)

منابع: (۱). مرکز آمار ایران، ج-۱۴۰۲ (۲). محاسبات

توزیع میزان اشتغال کشاورزی

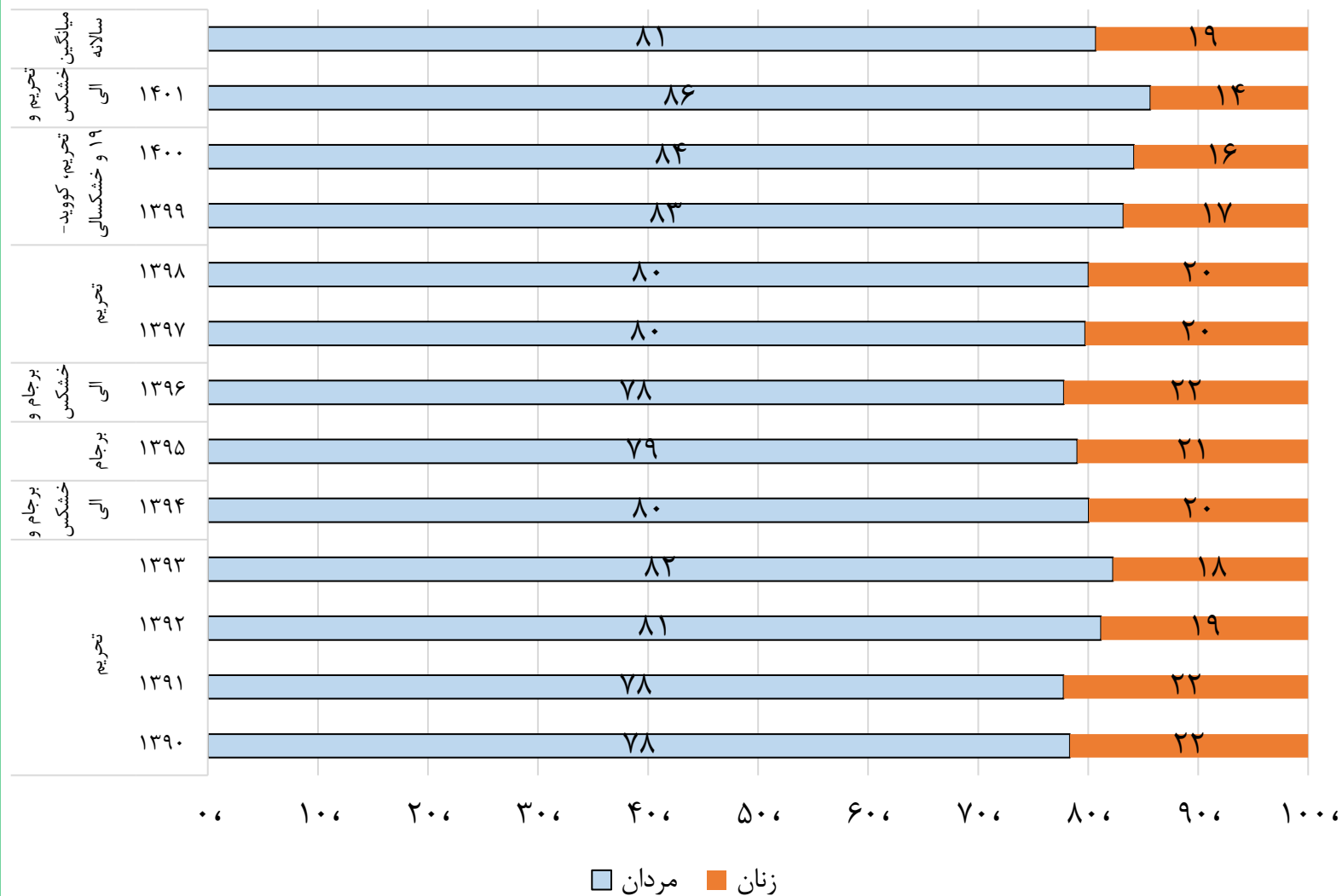

	۱۳۹۰	۱۳۹۱	۱۳۹۲	۱۳۹۳	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹	۱۴۰۰	۱۴۰۱	میانگین سالانه
	تحریم				برجام و خشکسالی	برجام	برجام و خشکسالی	تحریم		تحریم، کووید-۱۹ و خشکسالی		تحریم و خشکسالی	
کل	۳۸۱۰	۴۰۰۲	۳۹۱۳	۳۸۱۲	۳۹۶۱	۴۰۶۱	۴۰۷۷	۴۲۲۱	۴۲۹۳	۴۰۴۳	۳۸۲۷	۳۵۱۳	۳۹۶۱
مردان	۲۹۸۵	۳۱۱۲	۳۱۷۶	۳۱۳۵	۳۱۷۱	۳۲۰۸	۳۱۷۲	۳۳۶۵	۳۴۳۵	۳۳۶۴	۳۲۲۲	۳۰۰۹	۳۱۹۶
زنان	۸۲۵	۸۹۰	۷۳۷	۶۷۷	۷۹۰	۸۵۳	۹۰۶	۸۵۶	۸۵۷	۶۷۹	۶۰۶	۵۰۴	۷۶۵

نمودار ۸- میزان اشتغال بخش کشاورزی به تفکیک جنس در سال‌های ۱۳۹۰-۱۴۰۱ (هزار نفر)

منابع: (۱). مرکز آمار ایران، سال‌های مختلف (۲). محاسبات

توزیع سهم اشتغال کشاورزی

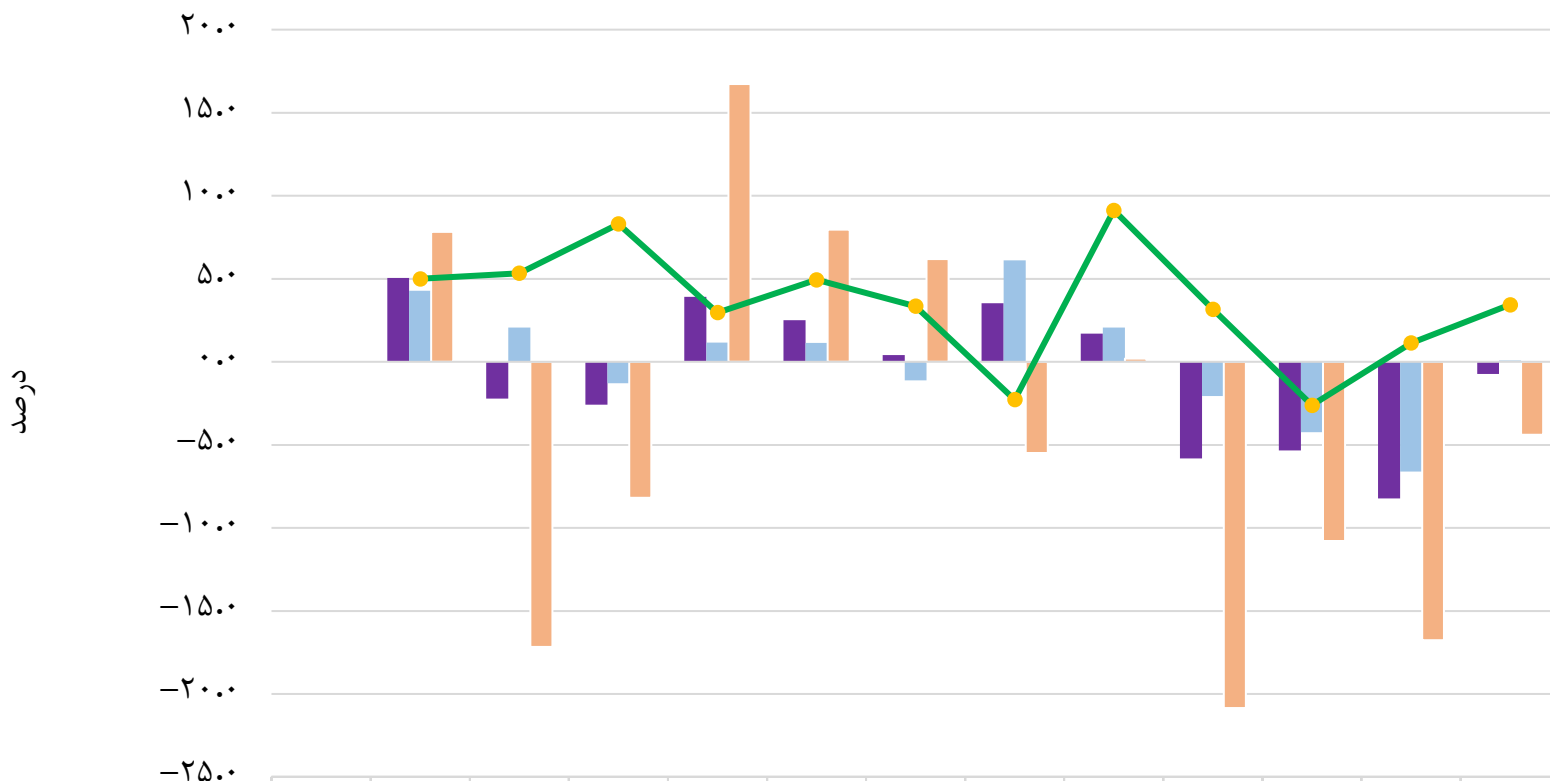

نمودار ۸- توزیع اشتغال بخش کشاورزی به تفکیک جنس در سال‌های ۱۳۹۰-۱۴۰۱ (درصد)

منابع: (۱). مرکز آمار ایران، سال‌های مختلف (۲). محاسبات

رشد اشتغال کشاورزی

	۱۳۹۰	۱۳۹۱	۱۳۹۲	۱۳۹۳	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹	۱۴۰۰	۱۴۰۱	میانگین سالانه
		تحریم			برجام و خشکسالی	برجام	برجام و خشکسالی	تحریم		تحریم، کووید-۱۹ و خشکسالی		تحریم و خشکسالی	
کل		۵.۰	-۲.۲	-۲.۶	۳.۹	۲.۵	۰.۴	۳.۵	۱.۷	-۵.۸	-۵.۳	-۸.۲	-۰.۷۴
مردان		۴.۳	۲.۱	-۱.۳	۱.۱	۱.۱	-۱.۱	۶.۱	۲.۱	-۲.۱	-۴.۲	-۶.۶	۰.۰۷
زنان		۷.۸	-۱۷.۲	-۸.۲	۱۶.۷	۸.۰	۶.۲	-۵.۵	۰.۲	-۲۰.۹	-۱۰.۸	-۱۶.۸	-۴.۴
رشد ارزش افزوده کشاورزی		۵.۰	۵.۳	۸.۳	۳.۰	۴.۹	۳.۴	-۲.۳	۹.۱	۳.۲	-۲.۶	۱.۱	۳.۴

میزان اشتغال کشاورزی به تفکیک نقاط

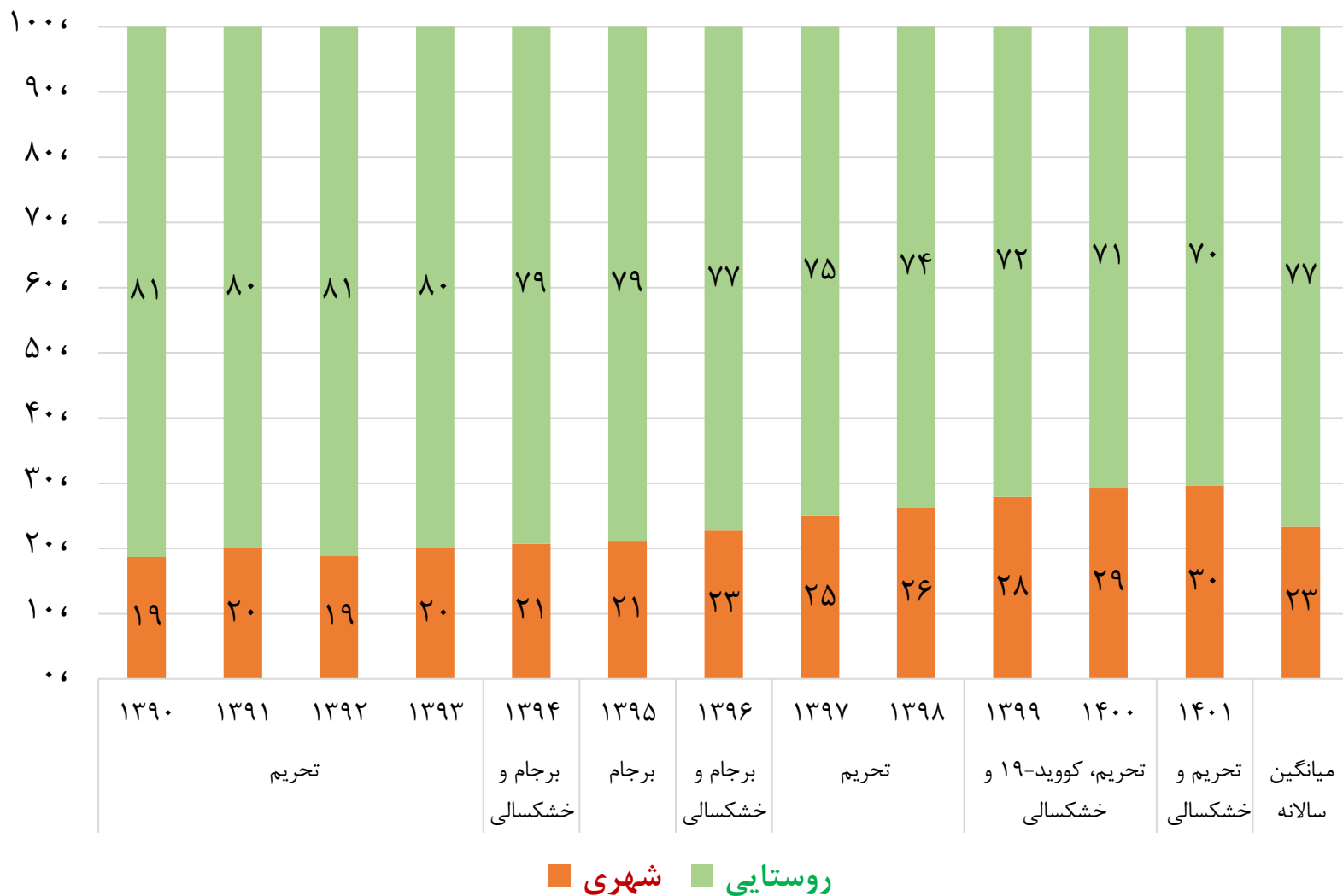

نمودار ۱۱- مقدار اشتغال بخش کشاورزی به تفکیک نقاط در سال‌های ۱۳۹۰-۱۴۰۱ (هزار نفر)

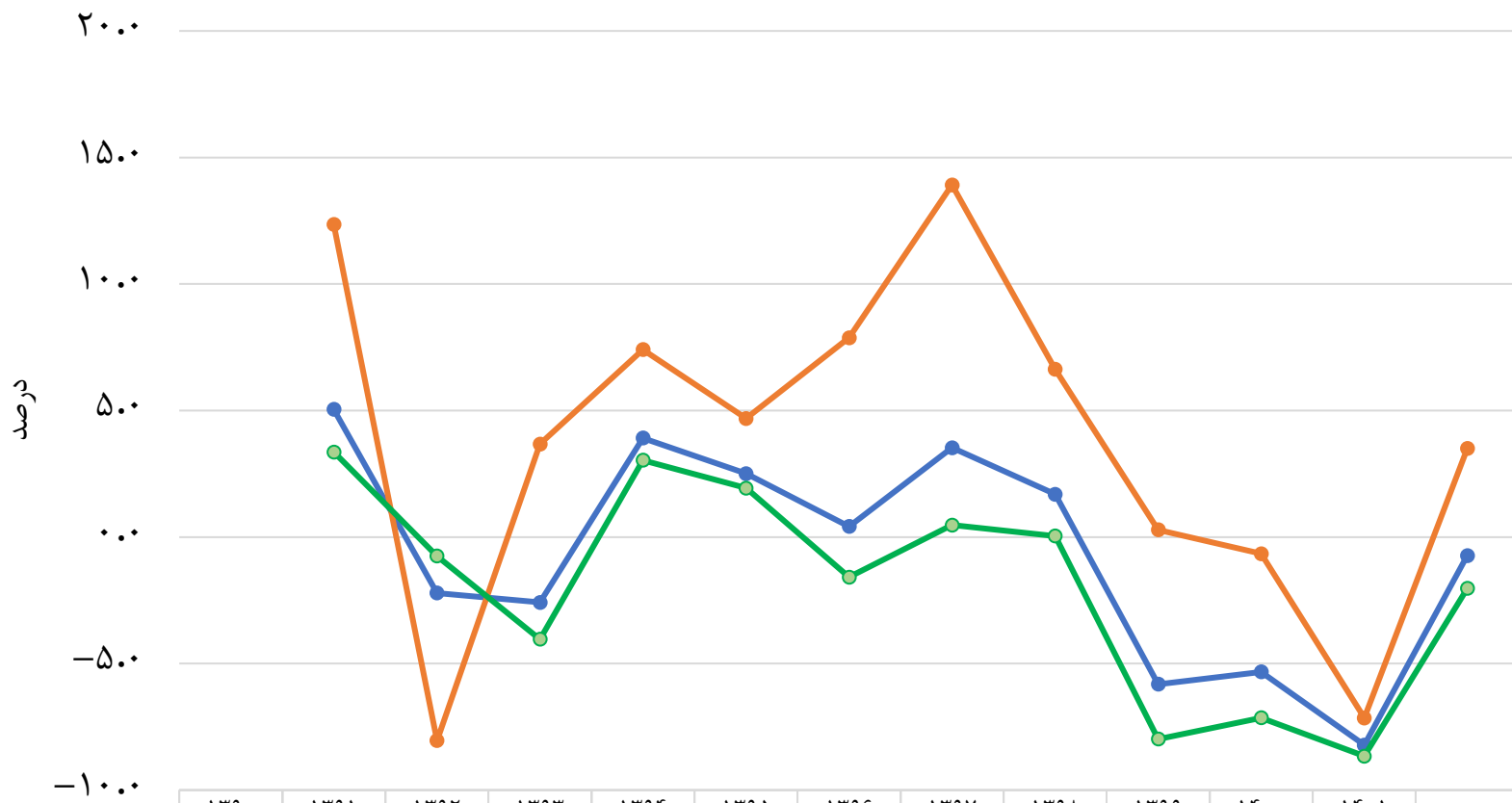
منابع: (۱). مرکز آمار ایران، سال‌های مختلف (۲). محاسبات

توزیع اشتغال کشاورزی به تفکیک نقاط

رشد اشتغال کشاورزی به تفکیک نقاط

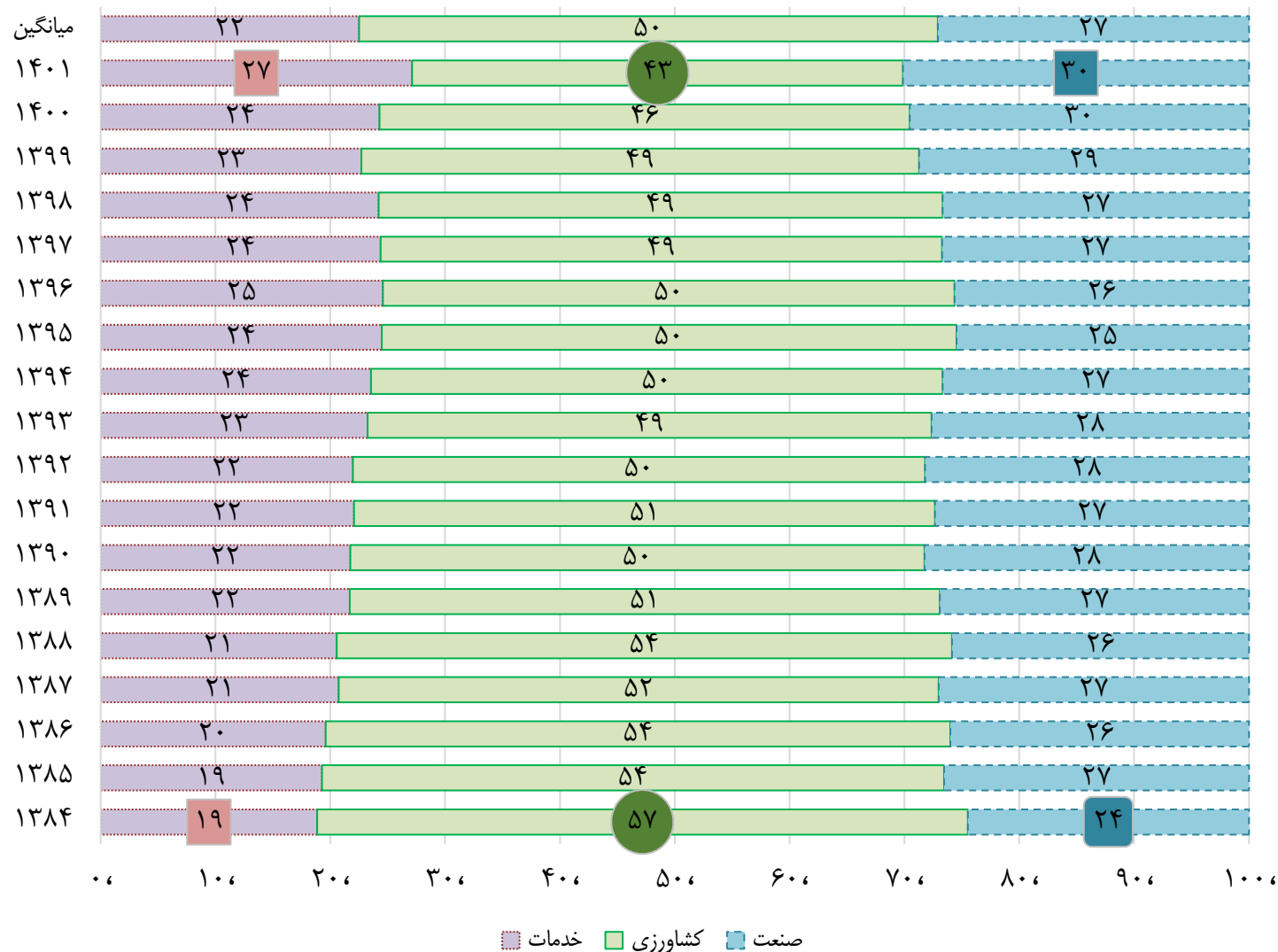

	۱۳۹۰	۱۳۹۱	۱۳۹۲	۱۳۹۳	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹	۱۴۰۰	۱۴۰۱	میانگین سالانه
		تحریم			برجام و خشکسالی	برجام	برجام و خشکسالی	تحریم		تحریم، کووید-۱۹ و خشکسالی		تحریم و خشکسالی	
کل		۵.۰	-۲.۲	-۲.۶	۳.۹	۲.۵	۰.۴	۳.۵	۱.۷	-۵.۸	-۵.۳	-۸.۲	-۰.۷۴
شهری		۱۲.۴	-۸.۰	۳.۷	۷.۴	۴.۷	۷.۹	۱۳.۹	۶.۶	۰.۳	-۰.۷	-۷.۲	۳.۵۰
روستایی		۳.۴	-۰.۸	-۴.۰	۳.۰	۱.۹	-۱.۶	۰.۵	۰.۰۴	-۸.۰	-۷.۱	-۸.۷	-۲.۰

نمودار ۱۳- رشد اشتغال بخش کشاورزی به تفکیک نقاط در سال‌های ۱۳۹۱-۱۴۰۱ (درصد)

منابع: (۱). مرکز آمار ایران، سال‌های مختلف (۲). محاسبات

توزیع اشتغال روستایی

نمودار ۱۴- توزیع اشتغال روستایی ایران در سال‌های ۱۳۸۴-۱۴۰۱ (درصد)

منابع: (۱). مرکز آمار ایران، سال‌های مختلف (۲). محاسبات

عدم انتشار آمار اشتغال بخشهای اقتصادی بر
اساس سطح سواد، باعث شده است که امکان
رصد حضور دانش آموختگان کشاورزی (تحولات
اشتغال کشاورزی بر حسب سواد) در فعالیتهای
کشاورزی، مقدور نباید.

نسبت فزاینده کار به تولید در کشاورزی

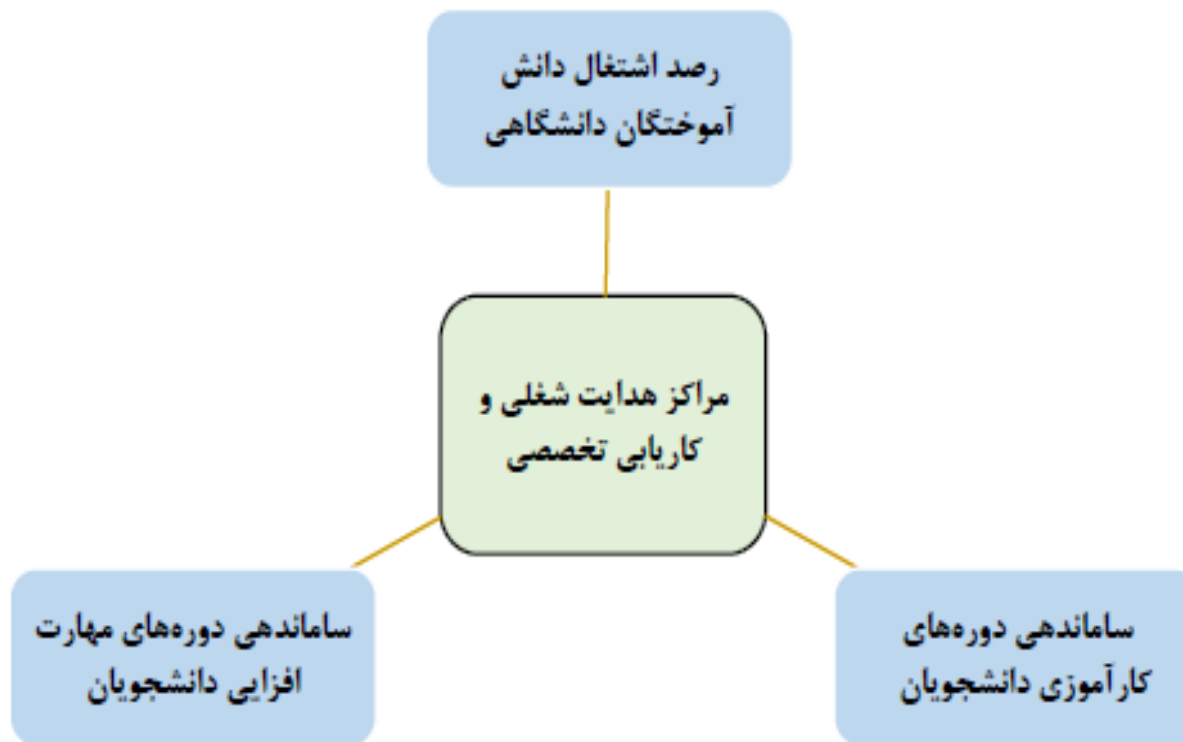

نمودار ۱۵- نسبت فزاینده کار به تولید کشاورزی در سال‌های ۱۳۹۱-۱۴۰۱ (نفر به ازای یک میلیارد ریال، ۱۳۹۵=۱۰۰)

منابع: (۱). بانک مرکزی ج.ا.ا، ۱۴۰۲ (۲). مرکز آمار ایران، سال‌های مختلف (۳). محاسبات

مراکز هدایت شغلی دانشگاهها

منبع: آزاد جو، ۱۴۰۳ (عملکرد مراکز هدایت شغلی)

وظایف مراکز هدایت شغلی دانشگاهها

سامان‌دهی کار پاره-
وقت تخصصی

ارائه خدمات مشاوره و
هدایت شغلی تخصصی

خدمات کاریابی
(جایابی)

امور مربوط به لغو تعهد
خدمت دانش‌آموختگان
(آزاد سازی مدرک
تحصیلی)

برنامه‌ریزی و توسعه
دوره‌های مهارت آموزی
(مهارت‌های نرم)

توسعه و بهبود
دوره‌های کارآموزی

معرفی افراد کارآفرین
به مراکز کارآفرینی

برگزاری نمایشگاه‌های
کار

امور مربوط به بیمه
بیکاری

۴. یافته ها و پیشنهادها

فعالیت‌های کشاورزی، وابستگی بسیار زیادی به **اقلیم** دارند و بهبود یا تخریب شاخص‌های اقلیمی نظیر دما و بارندگی، مستقیماً بر میزان تولید و اشتغال در این بخش اثرگذار خواهد بود.

میانگین بارندگی سالانه با روند کاهشی از ۲۱۲ میلیمتر در سال ۱۳۹۰ به ۱۷۳ میلیمتر در سال ۱۴۰۱ و **میانگین دما** با روند افزایشی از ۱۷.۶ سانتیگراد در سال ۱۳۹۰ به ۱۹.۱ سانتیگراد در سال ۱۴۰۱ رسیده است.

مقدار SPEI در کل سال‌های ۱۴۰۱-۱۳۹۰، منفی بوده و ایران در این دوره، به **درجات مختلف خشکسالی** را تجربه نموده است.

با توجه به عمده‌ی بارش در نیمسال دوم، کشت پاییزه‌ی برخی از محصولات کشاورزی و اثرپذیری باوقفه‌ی تولیدات کشاورزی نیم سال اول جاری از بارندگی نیم سال دوم سال قبل، اثرات خشکسالی، با یک سال وقفه بر مقدار تولیدات کشاورزی در بستر سال تقویمی آشکار می‌شود.

افزایش میزان اشتغال کشور از حدود ۲۰.۵ میلیون نفر در سال ۱۳۹۰ به حدود ۲۳.۷ میلیون نفر در سال ۱۴۰۱، عمدتاً در بخش خدمات بوده است.

با کاهش سهم اشتغال کشاورزی از ۱۸.۶ درصد در سال ۱۳۹۰ به حدود ۱۴.۸ درصد در سال ۱۴۰۱، بر سهم اشتغال بخش خدمات حدود ۳.۶ درصد و بر سهم اشتغال بخش صنعت حدود ۰.۲ درصد در فاصله‌ی دو سال مزبور افزوده شده است. به عبارتی دیگر، در فاصله‌ی سال‌های ۱۳۹۰ تا ۱۴۰۱، با وجود کاهش سهم اشتغال بخش کشاورزی، لیکن سهم اشتغال در بخش خدمات، نسبت به بخش صنعت، افزایش بیشتری پیدا کرده است.

اهداف رشد اشتغال/بیکاری در بخش های اقتصادی کشور در برنامه های پنجم و ششم توسعه محقق نشده اند.

در سال ۱۴۰۱ سهم اشتغال کشاورزی در ۱۴ استان (بیش از میانگین کشوری: ۱۵ درصد) بوده است و استان های کرمان (۳۹ درصد)، خراسان شمالی (۳۱ درصد) و اردبیل (۳۰ درصد)، دارای بالاترین و استان های تهران (۲ درصد)، البرز (۳ درصد) و قم (۴ درصد)، دارای کمترین سهم اشتغال کشاورزی در کل اشتغال استان بوده اند.

در سال ۱۴۰۱ حدود ۶ درصد از اشتغال کشاورزی در مناطق شهری بوده است. در این سال، کمترین سهم اشتغال کشاورزی در کل اشتغال شهری به استان های تهران (۱.۲ درصد)، قم (۱.۹ درصد) و البرز (۲.۲ درصد) و بیشترین آن به استان های آذربایجان غربی (۱۱.۱ درصد)، خراسان شمالی (۱۱.۹ درصد) و کرمان (۱۶.۷ درصد) اختصاص داشته است.

در سال ۱۴۰۱ حدود ۴۳ درصد از اشتغال روستایی، به بخش کشاورزی اختصاص داشته است و کمترین سهم اشتغال کشاورزی در اشتغال روستایی مربوط به استان های تهران (۱۲ درصد)، البرز (۲۱ درصد) و بوشهر (حدود ۲۴ درصد) و بیشترین آن مربوط به استان های کرمانشاه (۶۳ درصد)، اردبیل (۶۸ درصد) و کرمان (۷۰ درصد) بوده است.

کاهش اشتغال زنان در کشاورزی ایران (۳۲۰ هزار نفر) در فاصله ی سال های ۱۳۹۰ و ۱۴۰۱، بیش از کل کاهش اشتغال کشاورزی کشور (۳۰۰ هزار نفر) بوده است.

سهم پایین اشتغال زنان در اشتغال کشاورزی (به طور متوسط ۱۹ درصد در دهه ی ۱۳۹۰)، تا حدودی زیادی، مرادنه بودن فعالیت های کشاورزی را در ایران تایید می نماید.

میانگین رشد دوره‌ای کل اشتغال کشاورزی ایران در سال‌های ۱۴۰۱-۱۳۹۰، نزدیک ۱- درصد (۰.۷۴- درصد) بوده است، در حالی که میزان این رقم برای زنان، حدود ۴/۴- درصد بوده است.

در فاصله‌ی سال‌های ۱۳۹۰ تا ۱۴۰۱ از یک سو از اشتغال کشاورزی در نقاط روستایی حدود ۶۲۵ هزار نفر کاسته و از دیگر سو بر اشتغال کشاورزی در نقاط شهری به میزان ۳۲۸ نفر افزوده شده است.

در سال‌های ۱۴۰۱-۱۳۹۰، ضمن وجود یک روند فزاینده در سهم اشتغال کشاورزی در نقاط شهری (از ۱۹ درصد در سال ۱۳۹۰ به ۲۹ درصد در سال ۱۴۰۱)، سالانه به طور متوسط حدود ۲۳ درصد اشتغال کشاورزی به نقاط شهری تعلق داشته است.

رشد دوره‌ای اشتغال کشاورزی در سال‌های ۱۴۰۱-۱۳۹۰ در کل کشور، حدود ۱- درصد، در نقاط شهری حدود ۳.۵ درصد و در نقاط روستایی حدود ۲- درصد بوده است.

به دلیل کاهش فعالیت‌های کشاورزی و یا جایگزینی سرمایه به جای نیروی کار کشاورزی از یک سو و توسعه‌ی فعالیت‌های خدماتی و صنعتی در نقاط روستایی از دیگر سو، به تدریج از آغاز دهه‌ی ۱۳۹۰ از سهم غالب اشتغال کشاورزی در اشتغال روستایی کشورمان کاسته شده است.

در دهه‌ی ۱۳۹۰، کمترین مقادیر ILOR در بخش کشاورزی ایران مربوط به سال‌های ۱۳۹۳ (۳۸ نفر به ازای خلق هر میلیارد ریال) و ۱۳۹۸ (۳۳ نفر به ازای خلق هر میلیارد ریال) و بالاترین مقادیر آن مربوط به سال‌های ۱۳۹۴ (۱۰۲ نفر به ازای خلق هر میلیارد ریال) و ۱۴۰۱ (۱۹۹ نفر به ازای خلق هر میلیارد ریال) بوده است.

۴.۲. پیشنهادهای سیاستی

○ احتمال تداوم روند تغییرات اقلیمی در ایران در سال‌های آتی و آثار مخرب آن بر بخش کشاورزی و اشتغال آن، سیاستگذاری و برنامه‌ریزی لازم و مناسب در بستر الگوی کشت را با هدف تثبیت میزان اشتغال موجود کشاورزی، ضروری ساخته است.

○ در راستای مدیریت تبعات ناشی از تداوم خشکسالی و خروج بخشی از نیروی کار کشاورزی از فعالیت‌های کشاورزی، ضرورت دارد که با تشکیل ستاد بحران در وزارت جهاد کشاورزی، ضمن برنامه‌ریزی و اقدام برای جلوگیری از گسترش فقر در میان کشاورزان و روستائیان، تدابیر لازم برای مواجهه با آثار مثبت یا منفی خروج طیف‌های مختلف نیروی کار (ماهر و نیمه ماهر، ساده و متخصص، زن و مرد، جوان و مسن و ...) از بخش کشاورزی اندیشیده شود.

با سپاس و آرزوی شادکامی شما بزرگواران
در سال ۱۴۰۴